A RE-READING OF THE TRANSFIGURATION OF ROMANIA –A DEFENCE OF A NEW EASTERN LATINITY

Amalia Drăgulănescu
Institutul de Filologie Română, „A. Philippide" Iași, Th. Codrescu nr. 2

Abstract:*Cioran's vitalistic youth affords to mock most of the Romanian features, in the volume* Schimbarea la față a României/ The Transfiguration of Romania, *while allowing them the expected advantage. Undoubtedly, in line with D. Cantemir, Ion Heliade-Rădulescu, B.P. Haşdeu, Const. Rădulescu-Motru, G. Călinescu, C. Noica, and even N. Steinhardt, concerning the national specificity, the author tackles a Romanian apology in fact, with the air dissolving the Romanian frailties, at least for the future. The cultural synthesis, metaphysical vision, political criticism, sociological analysis, and especially the defense regarding the perfection of the Romanian features, which can never be expressed in well-defined patterns, this support "book" keeps a certain topicality, integrating itself by the well-cited transience, both into the postmodern paradigm, as well as to a series of further prolific readings.*

Keywords: utopy, skepticism, national culture, revolution, identity

Este surprinzător faptul că, deși Em. Cioran nu este considerat, în genere, un autor religios, totuși acesta optează pentru o sintagmă din câmpul religiei, *schimbarea la față*, în titlul faimoasei sale cărți, alături de conotația politică, în sens larg al cuvântului. Având în vedere și termenul grecesc, *metamorphosis*, (iar în secundar, faptul că Antim Ivireanul se referea la *Dumnezeiasca Înfrumusețare* – a lui Hristos, desigur), tânărul scriitor este preocupat nu neapărat de cetatea ideală, ca Aristotel, cât mai ales de deslușirea resorturilor legate de *societatea ideală românească* pentru viitorime. După cum remarcă Mara Magda Maftei, parafrazăm, utopia generației generației respective a avut drept reper scoaterea României din anonimat, rămânând totuși la nivelul iluziei şi al scepticismului.

„El însuşi a trăit această ambivalenţă, care, în fond, este drama metafizică a omului. De aceea, în sufletul său motivele de neliniște şi de frământare, care dau configuraţia unei conştiinţe româneşti sunt: unul determinat de acea participare sub formă de agonie la drama pe care o trăieşte neamul său şi chiar veacul în care îşi desfăşoară activitatea, pe care ar dori să o vadă sub alte auspicii, iar celălalt motiv este determinat de structura lui aparte, de antinomia fiinţei sale, permanent cu gândul la Dumnezeu, dar incapabil de a crede în el" (POHOAȚĂ, 2011, 4). Poate de aceea, mai mult decât exprimându-și admirația îndeobște cunoscută, uneori reținută, pentru paradigma franceză, din *Schimbarea la față a României*, se îndreaptă apoi adesea către *monumentalul* rusesc, acesta semnificând o menire fără precedent, un anume mesianism agreat de către autor, care consideră că „Mai repede vor dispărea ruşii de pe glob, anulaţi fiziceşte, decît să abandoneze ideea menirii lor. Atît de înrădăcinată este ea, încât pare a lua proporţii cosmice, inumane" (CIORAN, 1990, 12). Având în minte butada că împărăția cerurilor se ia cu asalt, dezavuează atitudinea plină de modestie a românilor, de a apăra și de a păstra (teritoriul, valorile), preferând mai degrabă o *agresiune cu stil*, chiar dacă ea s-ar putea numi fie expansionism, fie aculturație.

BDD-A28727 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:57 UTC)

Pentru că îi repugnă totuși barbaria, consideră că ideea de civilizație trebuie impusă, paradoxal, cu forța, așa cum făceau conchistadorii din vechime, însă cu o forță cu valoare istorică adăugată, superioară, căci: ,,Mesianismul culturilor mari exprimă un fenomen de forţă decantată. Spiritualizarea acesteia deosebeşte ideea imperialistă istorică de imperialismul teluric al barbarilor. Nici o năvălire barbară n-a fost prin sine generatoare de forme statale." (CIORAN, 1990, 23). Contrazicându-l aparent pe Vl. Soloviov, care credea că *Naţiunile nu sunt ceea ce gândesc ele, ci ceea ce cugetă Dumnezeu despre ele în veşnicie*, găsește un punct de sprijin prin care încearcă să răstoarne receptarea comună, obișnuită, mai ales printr-un *skandalon* fără precedent: ,,Trecutul României nu mă flatează deloc şi nici nu sunt prea mândru de strămoşii mei lipsiţi de orgoliu că au putut dormi atâta timp [o mie de ani], în aşteptarea libertăţii. România are un sens întru cât o începem. Trebuie s-o creăm lăuntric, pentru a putea renaşte în ea. Plăsmuirea acestei ţări să ne fie singura obsesie" (CIORAN, 1990, 25). Scepticismul, cinismul ori optimismul disperat la Cioran sunt remarcate şi de către Ioan Necula, ca *act* al *cioranizării*, care ,,implică şi o meditaţie asupra condiţiei metafizice româneşti – subiect privilegiat în ansamblul preocupărilor lui Cioran. Era convins că pentru a înţelege sentimentul vieţii la români (...) – *trebuie să recurgem la nişte concepte metafizice degradante* – mai exact, la acele cuvinte care definesc cel mai bine starea de lâncezeală, de vegetare şi de *marginalizare* istorică" (NECULA, 2011, 52). O altă trăsătură reproșată de Cioran României, și o altfel de invocare a personajelor biblice, se regăsește în mult-discutatul *adamism* care se referă la un soi de paralizie a sufletelor lipsite de îndrăzneală, de curaj, de *elan profetic*.

O oarecare redundanță stilistică, constatată frecvent în scrierile cioraniene, salvată până la urmă de susținerea unor idei cu totul originale, se pliază în mare măsură peste tonul profetic, (pe) care permanent îl exaltă (*Tot ce nu e profeţie în România este un atentat împotriva României*): „Niciodată nu vom putea încorona România cu un nimb istoric dacă fiecare din noi nu va trăi cu o pasiune vijelioasă şi dureroasă toate umilinţele care au umplut tristul nostru trecut" (CIORAN, 1990, 27). Cu alte cuvinte, aidoma evreilor ieșiți de sub robia egiptenilor, trebuie ca românii să își amintească mereu ce au îndurat, pentru ca istoria să încerce să nu se mai repete. Orientarea dinamică, torentul transcendent, saltul transfigurator sunt termeni pe care filosoful istoriei, în cele din urmă, le vehiculează pentru a pune în balanță trecutul și viitorul țării, care, după vorba lui Eminescu, sunt *a filei două fețe*. Așa cum am afirmat și cu altă ocazie, schimbarea la față a României semnifică, de aceea, în esenţă *trăirea exasperată şi dramatică a metamorfozei întregului stil de viaţă* românesc. Superficialitatea, autoironia, zeflemeaua, agonia în cele din urmă sunt înfierate cu asupra de măsură de către acest spirit lucid și pasionat deopotrivă. Scriitorul nu este întrutotul de acord cu superficialitatea patriotismului de fațadă, iar diatribele înflăcărate pe care le aruncă la adresa acestuia reprezintă numai regrete că noi, românii, tocmai pentru că am atins un anume grad de maturitate, nu mai putem regresa la modul pozitiv (eliadesc de data aceasta), nu ne mai putem reîntoarce la vârsta unei copilării istorice, la un minimum de entuziasm necesar, și în sens etimologic, de impregnare cu ceva aproape divin, care să producă acea *schimbare la față* mult așteptată.

Mai departe, ardoarea declarațiilor capătă dimensiuni neașteptate, care i-au adus și critici în privința cochetării cu legionarismul din epocă (după expresia Martei Petreu, un trecut deocheat) - *Democraţia românească n-a creat nici măcar conştiinţa de cetăţean. România are nevoie de o exaltare până la fanatism.* Dincolo de o anumită agresivitate a limbajului, se urmărește mai ales sacrificiul propriei existențe, în legătură cu revelația unei lumi nemaivăzute, a unei societăți aproape utopice. Ioan Costea, în volumul *Sfârşitul istoriei după Cioran*, susține că *Schimbarea la față a României* este, sintetizând, o carte de critică a istoriei românești și de

BDD-A28727 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:57 UTC)

profetism istoric. În acest sens, reluarea unor aserțiuni cioraniene arhicunoscute precum ,,O naţiune îşi legitimează existenţa prin lupta pentru o idee istorică. Mesianismul nu înseamnă decît lupta şi suferinţa pentru realizarea unei astfel de idei" (CIORAN, 1990, 34) nu este decât binevenită. Cioran rejectează cu precădere teluricul românesc, în sens extins al cuvântului, fiind dezamăgit de faptul că nu există aspirații mai înalte, verticale, superioare la *români*. Este adevărat că România nu a fost niciodată o mare putere, dar speră că va fi măcar o mare spiritualitate. (,,Spectacolul oferit de marile puteri este descurajant pentru oricine; nu numai pentru acel ce caută o finalitate etică istoriei. O mare putere nu se poate valorifica decît prin dominaţie" – CIORAN, 1990, 36). Printre rânduri, accentuează nuanțele lui *dynamis,* – care, după Francis E. Peters, explicând categoriile grecești, reprezintă putința pasivă și activă, adică puterea și potențialitatea –, însă deplânge, în definitiv, lipsa unui dinamism primordial, în legătură cu poporul român. Într-un fel eclectic inconfundabil, Cioran coagulează elemente filosofice cu altele religioase, vorbind și de un păcat originar al României, golurile și plinurile istoriei reducându-se, în cele din urmă, la vocația unei țări de a-și depăși sau nu destinul. Consemnează iarăși, ca un cronicar al modernității, că românii, din păcate, au dat întotdeauna vina pe istorie, neasumându-și predilecția către inacțiune, precum și insuficienta dezvoltare a unei conștiințe naționale.

Tonul dominant cioranian devine câteodată melancolic, mai ales în paginile despre țăranul român, pe care îl privește cu îndurerată îngăduință, recurgând, în acest sens, la o *critică fizionomică* a țărănimii europene. Aceste sentimente duale sunt explicate, indirect, și de Arșavir Acterian, care constată în volumul *Neliniștile lui Nastratin* că ,,Disprețul unora față de trecutul românesc vine tocmai din nevoia de a vedea România pe un plan major, de a da o orientare imperial naţiei noastre" (ACTERIAN, 2000, 259). Este aproape scandalos că *înțelepciunea* țăranului (parțial sinonimă cu resemnarea, ori cu mioritismul, adăugăm noi) este considerată, prin prisma lui Cioran, doar un aspect negativ al specificului național, alături de pasivitate, scepticism, autodispreț, contemplație domoală, religiozitate minoră, dar și *anistorie*. Tot paradoxal este faptul că un mare sceptic precum acest scriitor afirmă tranșant că ***Plaga seculară a României a fost scepticismul***; deși manifestându-se ca popor întârziat, cultura lui a echivalat unui declin ori acelei sastisiri care își are originea în apăsătorul fanariotism. Aici criticul este incapabil să observe că handicapul românesc are cumva implicații etimologice, în sensul temporizării forțate, al retardului de sincronizare cu celelalte națiii din Europa, tocmai din motive inexorabil istorice. Într-un context extins, ,,Nevoia de legitimare a unei identităţi se configurează, astfel, la autorul *Schimbării la faţă a României*, tocmai din conştiinţa unei rupturi, a unei frustrări identitare ferme; identitate şi ruptură sunt termenii unei ecuaţii ontologice şi gnoseologice indisolubil legate de paradoxurile unei gândiri ce se naşte din negaţie mai degrabă decât din afirmaţie, din entuziasm nihilist mai curând decât dintr-un optimism metafizic" (BOLDEA, 2009, 11-12).

Dacă românul este lipsit de *gustul devenirii* și nu face destule *salturi istorice* (sic!), aceastaeste și pentru că deține viciul resemnării; aici, scriitorul desfășoară mai multe considerații de semantică și stilistică, în linia resemnare (inertă) – renunțare (activă); autodispreț, autodenigrare etc. Totuși, implicațiile religioase, în sensul larg al cuvântului, de relaționare permanentă cu o instanță superioară, revin pe tot parcursul volumului: *Defectul autocriticii noastre este de a nu fi avut nimic dintr-un patos religios, de a nu fi făcut din mesianism o soteriologie.* Mai aproape de zona lirismului, crede că această țară este, de fapt, subterană, însă lipsită de întunecime (așa cum era wagneriana Germanie, de pildă), simplicitatea și sinceritatea fiind încă două atribute întrucâtva inutile, ca un balast sufletesc de care trebuie să se debaraseze.

BDD-A28727 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:57 UTC)

Și ,,Toate aceste scăderi pe care le găsește poporului român – cultura preponderent anonimă, în lipsa unor individualităţi marcante; fatalismul; blazarea în faţa destinului; surplusul de umilinţă în defavoarea pietăţii, precum şi aşezarea la periferia Europei – fac din moştenirea românească o povară greu de dus. Un singur lucru spune Cioran că ne salvează de la dispariţia în neant ca popor: existenţa geniului eminescian" (Maria Sava, *Emil Cioran și terapia de șoc*, ,,Arhiva revistei literare ,,Faleze de piatră" (revistă online), 17 aprilie 2011, https://revistacititordeproza.wordpress.com/2011/04/17/emil-cioran-si-terapia-de-soc/).

Atunci când revine în sferele transcendentului, adică între limite inefabile, cartea relevă aspecte delicate ale sufletului naţiei, singulare şi ambigue totodată - ,,Trebuia să ne fi trăit religios drama noastră românească, pentru a ne mântui de atâtea păcate naţionale. Românii sunt prea transparenţi lor înşişi. Puţini oameni vor exista cu mai puţin mister sufletesc; o inimă deschisă lumii în cea mai perfectă familiaritate" (CIORAN, 1990, 48). În acest context, scriitorul filosof vorbește de necesitatea *conflictului*, un conflict pozitiv, ca motor dinamic al dezvoltării durabile al unei societăți, al unui popor, starea aconflictuală fiind un grad 0 absolut, prin nimicirea personalității. În altă ordine de idei, Cioran s-ar situa, după definiția lui Antoine Compagnon, în mod surprinzător, printre antimoderni, fiind *pesimist, ,,resemnat în faţa decadenţei", cu un discurs vituperator, vehement, ,,profet al nefericirii", antiiluminist, respingînd ,,iluziile modernului" fiindcă acestea rezultă din ignorarea păcatului originar* (COMPAGNON, 2008, 36). Făcând o aluzie subtilă la el însuși, autorul reflectă o imagine negativă într-o oglindă inversată, și susține că niciun intelectual n-a *murit pe o idee,* adică niciunul nu s-a *substituit* vreunei idei: ne lipseşte *pasiunea distructivă* pentru ideal, mai adaugă frenetic. Drept soluție propune un soi de asceză, care păstrează conotațiile grecești, referitoare la exercițiile spirituale continue pe care trebuie să le urmeze românul dacă vrea să se depășească pe sine însuși. Oscilând între apolinic și dionisiac, la nivel de elan vital mântuitor, îl preferă pe acesta din urmă. Mai este scandalizat de faptul că România n-a oferit lumii mistici proeminenți, așa cum s-a întâmplat cu unii dintre reprezentanții lumii occidentale, un fel de religiozitate difuză fiind mai degrabă caracteristică țării noastre.

Pe bună dreptate, relevă că, într-un anumit punct, *religiosul* și *revoluționarul*, ca modalități de surmontare a propriilor lipsuri (interioare) ori chiar defecte se află în mare măsură pe aceeași direcție, imaginea lui Hristos revenind ca paradigmă covârșitoare în acest sens. În sens concentric, și evocând oarecum și dictonul socratic, filosoful nostru minor se întoarce la definiția *autocunoștinței* unei națiii, a unui popor, pe care o invoca la începutul volumului, subliniind ideea de, citäm, ridicare ori înălțare a nivelului istoric. Câteodată, scriitorul pare să devină tocmai glasul celui care strigă în pustie, epitetele pe care le folosește, adică fanatic, profetic, intolerant, putându-i-se aplica fără a ne situa prea mult în eroare. Întâlnindu-se, infinitezimal, cu aserțiunile filosofice ale lui L. Blaga, despre minoratul culturii românești, revoltatul Cioran găsește de cuviință să afirme că ,,O sensibilitate în minor nu putea să se lege decît cu o gândire statică şi cu o viziune pasivă a vieţii. Este însă reconfortant a vedea cum România încearcă – printr-un instinct al devenirii ei – să-şi lichideze pacostea tradiţională a spiritului contemplativ" (CIORAN, 1990, 53). Iarăși și iarăși, accentuează apăsat, în diferitele considerații, că această stare contemplativă, proprie românilor, trebuie să sublimeze în politic, un *politic* asumat, puternic, și desigur nelipsit de nuanțele din antichitate. Nemulțumit de faptul că, în genere, *cultura românilor* se fundamentează doar pe momente, și nu pe monumente, la modul metaforic (inclusiv în domeniul arhitecturii bisericești), nutrește în continuare speranța că aceștia vor lăsa deoparte imperiul iluzoriu al lui *hic et nunc*, și îl vor descoperi pe acela al necesității, în care, parafrazăm, memoria trecutului nu constituie o frână în dezvoltarea ulterioară; așadar, *Românii*

BDD-A28727 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:57 UTC)

par a fi înţeles peste măsură ceea ce este irevocabil şi transuman în fiinţa timpului şi spaţiului (CIORAN, 1990, 55). [Facem o paranteză, şi amintim că există un studiu intitulat, ca replică, *A doua schimbare la faţă a României*, semnat de exegetul Th. Codreanu, care încearcă ocercetare transdisciplinară a civilizaţiei române moderne, aflată aparent în continuarea viziunii cioraniene].

Prefăcându-se, pe alocuri, că uită că există un stil moldovenesc, ori unul moldovenesc, care în zilele noastre se înscriu totuşi în patrimonial valorilor universal, Cioran scrie pentru posteritate: ***Defectul României este că a fost prea multă vreme o potenţialitate*.** Relaţionarea defectuoasă cu *moartea*, în sens transcendent, şi influenţa dizolvantă a umilinţei, (precum şi excesul de înţelegere, din fuga de conflict şi dramă), după propria expresie, sunt alte aspecte definitorii pentru mentalitatea românească, ce s-a lăsat aproape întotdeauna copleşită de circumstanţe exterioare. Într-un fel atipic, unii ar spune anarhic, trage o concluzie destul de tranşantă, aceea că ***Ascensiunea unei ţări este singura ei morală***. Mai târziu, profund vizionar, în pasaje excelente pentru contemporaneitate, moralistul scrie că, parafrazăm, o revoluţie presupune o nelinişte ideologică de cel puţin un secol, şi că ,,România nu-şi va rata momentul său revoluţionar. Dar revoluţia pe care va face-o, de nu va întrece limitele imanente ale mediocrităţii noastre autohtone, dacă nu va da ţării proporţii peste condiţiile ei fireşti, nivelul nostru istoric nu va cunoaşte un salt, şi ca atare revoluţia noastră n-a făcut decît să mărească superfluul nostru în lume" (CIORAN, 1990, 104).

Încă o dată, adept mai degrabă al dionisismului, - în sensul imprimării unui dinamism necesar, benefic schimbării reale a României -, decât al unui apolinic limitat, Em. Cioran observă că ţara rămâne, până la un punct, într-o fază de *naivitate*, şi că totodată, paradoxal, ,,Ţăranul român e mai lucid şi mai bătrân sufleteşte decât ţăranul italian sau german", dar şi că ,,Ţăranul român ştie cam prea mult despre viaţă şi despre moarte, deşi nu înţelege nimic din istorie". (CIORAN, 1990, 63). Criticând permanenta dorinţă de *anonimat* a românilor, mai adaugă: **O critică severă a României nu trebuie să fie compensată însă de o utopie.** (CIORAN, 1990, 66). Deşi crede întrucâtva în destin, nu doreşte să fie un fatalist, riscând o condamnare la uitare a poporului român. Tocmai de aceea reclamă, la modul ipotetic, manifestarea unui *geniu colectiv*, deoarece ,,Culturile mici nu cunosc logica stringentă a evoluţiei, fiindcă nu trec prin toate perioadele ce alcătuiesc perfecţiunea istorică a marilor culturi. Ele nu sînt nici capabile să producă o serie de conţinuturi unice şi universale, încît bat şontorog urmele celor mari. Dau naştere şi ele, din cînd în cînd, la cîte o revoluţie locală, fac gesturi fără ecou, cresc şi se distrug fără amploare, mor fără să întristeze pe cineva" (CIORAN, 1990, 70).

Autoconştiinţa şi *setea de istorie* devin astfel alte două concepte cioraniene, după care, în mod surprinzător, Ion Heliade-Rădulescu, aparent imitator al formelor occidentale, cu en-grosismul lui cultural cu tot, după expresia autorului, este cumva superior unui Titu Maiorescu, magistru steril, promotorul junimismelor, sămănătorismelor şi altor -isme retrograde, după aceeaşi expresie. Ambiguizând Apusul care trebuie să fi fost de fapt ca un răsărit pentru români, şi disprețuind veşnicul blestem balcanic, exagerând desigur atunci când afirmă: *Cultura bizantină n-a fost decât un văl negru, care ne-ascuns lumina, un doliu sinistrui al mizerie noastre naţionale*, profetul neantului valah solicită imperios pentru naţie dezbărarea de acel ,,Orient" păgubos, decantat în unele moravuri (aşa-zis) bizantine, inclusiv în habotnicia ortodoxă. În acelaşi timp, aruncând o privire peste timp cu ocheanul istoriei, Cioran este convins că ,,**Oraşul este istorie de fiecare clipă**; de aceea numărul oraşelor, agravînd problemele unei naţiuni, o saltă totuşi la un nivel inaccesibil ţărilor agrare." (CIORAN, 1990, 75).

Atinge o coardă extrem de sensibilă atunci când consideră că ,,Acela care crede că pricepe problemele viitorului României, fără să fi studiat cu simpatie antecedentele şi realizările

BDD-A28727 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:57 UTC)

revoluţiei ruse, este prada unei mari iluzii" (CIORAN, 1990, 77), şi continuând pe acestă coardă, foloseşte pentru întâia oară cuvântul *comunitate* în detrimentul maselor; altădată, în opinia acestui scriitor, cultura de masă este, pe bună dreptate, *antispirituală*, *antilibertară*, *antiindividualistă*. Deşi pare a se contrazice permanent, şi a confunda adesea planurile, filosoful istoriei, de această dată, se îndreaptă către o concluzie pertinentă şi îndeajuns de susţinută – ,,Utopicul spiritului revoluţionar pleacă din convingerea că istoria se poate termina în lume, că în imanenţă este posibilă o ieşire, că, în fine, devenirea este compatibilă cu o soluţie." (CIORAN, 1990, 83). Mai reproşează, iarăşi, României o anumită *perfecţiune a mediocrităţii*.

Revenind la idea de destin, şi destul de vizionar, E. Cioran contemplă războiul ca pe ceva inevitabil, considerând la modul aproape hiperbolic: *ireparabilul conflictelor umane nu poate fi atenuat nici măcar de intervenţia divină*. În schimb, pacea universală, parafrazăm, n-ar mai reprezenta o utopie, dacă s-ar putea crede că naţiunile sunt o fază tranzitorie a istoriei. Cu alte cuvinte, chiar dacă nu ar mai exista naţiuni, *ethosul agresiv*, după expresia autorului, ar continua să existe. Dincolo de cugetările îndeajuns de războinice, visul literatului este legitimat de faptul că ,,ea [România] nu cultivă cu exasperare gândul de a deveni *o mare putere* este revoltător şi revelator pentru carenţa ei" (CIORAN, 1990, 92). Mai amintim, din nou, în context, că unii colegi de generaţie se situau în aceleaşi meandre inconturnabile ale istoriei, unul dintre Acterieni (Arşavir) însemnând în epocă astfel de rânduri: „Deşi mi se face părul măciucă la gândul că într-un eventual război aş redeveni militar, cugetând pe îndelete, am ajuns să cred că un război, dac-ar fi să vie, n-ar fi decât un admirabil prilej de mântuire" (ACTERIAN, 2000, 256).

Un adevăr extrem de actual este conţinut în următoarea aserţiune cioraniană: **O revoluţie adevărată trebuie să epuizeze sensul social al unei naţiuni. De aceea, nu este revoluţie aceea care nu modifică esenţial structura socială** (CIORAN, 1990, 97). Scriitorul se dezlănţuie şi la nivel stilistic, rejectează ideea de proprietate, iar apoi afirmă cu un calm imperturbabil şi fără drept de apel, că o adevărată revoluţie trebuie să înlocuiască un sistem general valabil (de pildă, comunismul), şi să impună altul, susceptibil de a fi acceptat la scară mondială. Degenerând apoi în poeticitate, textul cioranian propune trei pretinse încercări la care ar trebui să reziste oricare instituţie: *silogismul*, *eşafodul* şi *epigrama*. Vituperează din nou împotriva fanarioţilor, din cauza cărora neamul românesc a suferit şi a rămas cumva în urmă (fără să observe şi avantajele de ordin cultural): ,,a avut nefericirea să fie condus de cel mai superfluu şi mai puţin mesianic dintre popoare, vreau să zic de greci. Neavând ce face la ei acasă, s-au făcut negustori şi aristocraţi în România, spre nefericirea acestui popor". (CIORAN, 1990, 102). Un exces de sentimentalism, în parte naţionalist, îl face să insereze astfel de consideraţii. Continuă cu un soi de viziune aristotelică, oarecum pe dos, prin care neagă existenţa istoriei, dacă aceasta nu include o seamă de personaje politice, în sensul mai larg al cuvântului: la modul filosofic, aproape ermetic, enunţă următoarele: ,,Spiritul normativ se închide, cu toate valorile lui transvitale din care îşi extrage anemia, într-o regiune străină vieţii şi încearcă să-i impună forme, pe care ea le primeşte pentru a le abandona" (CIORAN, 1990, 107).

De la *zoon politikon* până la cetăţeanul ceresc, Emil Cioran ajunge printr-o formidabilă întorsătură a condeiului, şi dincolo de consecventa lui inconsecvenţă, regresează cumva înspre paradis, în sensul eliadesc al termenului (*Prin ce întorsătură ciudată va fi ajuns el [creştinismul] să se organizeze atît de perfect în lume, să se cristalizeze în instituţii atît de aderente pământului, este unul din misterele ciudate ale religiei în genere, care, fixînd toate*

BDD-A28727 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:57 UTC)

obiectivele existenţei dincolo, sfârşeşte prin a se înrădăcina iremediabil aici – CIORAN, 1990, 111). Autorul impune termeni de conflict și criză, la modul pozitiv, într-o viziune dinamică, aceea de la începutul cărții, care justifică și revoluția, adică schimbarea aproape din temelii a unei națiuni. Pentru că, în opinia lui, clarvăzătoare, o revoluţie presupune acea neliniște ideologică de cel puțin o sută de ani, mai constată, în corolar, că există societăţi incapabile în mod structural de a fi democrate, statului rezervându-i-se numai un rol de reglare, însă din afară. Din pesimismul structural cioranian provin, până la urmă, fraze supărătoare prin adevărul rostit, precum: **A fost fatal ca România să nu-şi creeze un sens şi o chemare în lume, să rămână o ţară provincială cu o cultură populară şi cu o mizerie colectivă** (CIORAN, 1990, 114).

Scriitorul își exprimă speranța că, într-o bună zi, când țara va fi lipsită de anumite idei dinamice, după cum le numea, să se ridice personalități de seamă care să o scoată din impas. În acest context, mitizarea unor oameni istorici de vază pare imperios necesară, căci ea provine, într-un fel, din ,,Derivarea suveranităţii şi autorităţii dintr-un principiu transcendent care justifică totul, cu condiţia să crezi într-o divinitate. Imanentismul modern a săpat atât pe Dumnezeu, cât şi orice fel de autoritate şi suveranitate" (CIORAN, 1990, 117). În acest sens, opune personalităților *tehnologia*, care, din nefericire, schimbă numai ritmul dezvoltării unei societăți, fără să aducă în schimb primenirile sociale de care este mai întotdeauna nevoie. Astfel, dispariția inevitabilă a ultimului țăran român va duce la pieirea nației, nație de care nu se mai arată mândru, și cu toate acestea o deplânge. Dificultatea relaționării imanentului cu transcendentul rezidă într-o frază întortocheată à la Cioran: ,,Individualismul ultimelor decenii ale secolului trecut nu trebuie înţeles decât ca o reacţie pasionată împotriva automatizării prin fetişismul evoluţiei, a implicaţiei lui fataliste" (CIORAN, 1990, 129). Intrând așadar în *Spirala istorică a României*, filosoful francez de origine română, de data aceasta, este încredințat că, după bizantinism, românii trebuie să se dezbare de balcanism; totodată, remarcă o *conștiință nemulțumită* la români, susceptibilă a modifica destinul patriei. Din nou profetismul cioranian se detașează și din frazele banale, și esențiale în același timp: *Ultimul cetăţean român îşi consumă existenţa într-o continuă protestare. Iar dacă această protestare este minoră, ea nu reprezintă mai puţin, într-o însumare colectivă, nivelul constant al unei revolte*. (CIORAN, 1990, 143).

Preferând multiculturalitatea, artistul Cioran apreciază, în mod surprinzător, cântecele maghiare în locul *melos*-ului oriental, pe care îl crede nedesăvârșit. Aproape de concluzie, înțelege să reitereze anumite comandamente de genul: ,,Supremaţia noastră spirituală şi politică în sud-estul Europei trebuie să ne fie obsesia politică de fiecare zi. De vom continua să ne izolăm în mediocritatea noastră, o să înspăimântăm lumea cu atâta ratare" (CIORAN, 1990, 138). Filosoful francez de origine română, nerecunoscut până la capăt, este aidoma acelor statui ori efigii antice, care au purtat odată cu sine o oglindă admirativă, pe care vor fi pierdut-o în vâltoarea istoriei… Cu alte cuvinte, se răzvrătește împotriva defectelor structurale ale românului, uitând că privește propriul portret. Tinerețea cioraniană, vitalistă, își permite să ia în răspăr majoritatea trăsăturilor românești, conferindu-le însă acea dorită potențialitate superioară. Situându-se, fără să vrea, în linia lui D. Cantemir, Ion Heliade-Rădulescu, B.P. Hasdeu, Const. Rădulescu-Motru, G. Călinescu, C. Noica, chiar N. Steinhardt, referitoare la *specificul național*, autorul *Schimbării la față a României* face în fapt o apologie a românismului, cu aerul că dizolvă tarele românești, cel puțin pentru viitorime. Sinteză culturală, viziune metafizică, critică politică, analiză sociologică, și mai ales pledoarie pentru esențializarea trăsăturilor românității, care niciodată nu poate fi surprinsă în tipare bine delimitate, această ,,cărțulie" de căpătâi păstrează o certă actualitate, integrându-se, prin transistorismul mult invocat, și în paradigma postmodernă, și într-o serie de re-citiri fecunde, mai departe, la rece.

BDD-A28727 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:57 UTC)

BIBLIOGRAPHY

ACTERIAN, Arşavir, *Neliniştile lui Nastratin*, Iaşi, Editura Alfa, 2000

BOLDEA, Iulian, *Identitate şi ruptură în opera lui Emil Cioran*, „Limba Română”, 2009, nr. 11-12

CIORAN, E. M., *Schimbarea la față a României*, București, Editura Humanitas, 1990

COMPAGNON, Antoine, *Antimodernii. De la Joseph de Maistre la Roland Barthes*, București, Editura Art, 2008

MAFTEI, Magda Mara, *Cioran și utopia tinerei generații*, București, Ideea Europeană, 2009

MODREANU, Simona, *Cioran*, Iași, Editura Junimea, 2005

NECULA, Ioan, *Căderea după Cioran*, Bucureşti, Ideea Europeană, 2011

PETERS, Francis E., *Termenii filosofiei grecești*, București, Editura Humanitas, 2007

PETREU, Marta, *Cioran sau un trecut deocheat*, Iași, Editura Polirom, 2011

POHOAȚĂ, Gabriela, *Emil Cioran sau drama unei conştiinţe româneşti*, „Cogito”, 2011, nr. 4

BDD-A28727 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:57 UTC)